

A magyarországi regionalizmus egy gyakorlati szakember szemével

Regionalism in Hungary from an empirical perspective

JÓZSA VIKTÓRIA

JÓZSA Viktória: PhD-hallgató, Szent István Egyetem, Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola, Gödöllő; viktoria.jozsa@gmail.com

KULCSSZAVAK: regionalizmus, regionalizáció, Magyarország, rendszerváltás, EU-csatlakozás

ABSZTRAKT: Több mint két évtizeddel a rendszerváltás után, és valamivel több mint tíz évvel hazánk EU-csatlakozását követően érdemes áttekinteni a magyarországi regionalizmus, regionalizáció folyamatait. Jelen írás célja az elmúlt évtizedek történéseinek átfogó, empirikus és folyamat alapú bemutatása, valamint a tudományos vizsgálat szempontrendszerének kiegészítése néhány új vizsgálati elemmel. A regionális tudomány alkalmazott jellegére tekintettel cél a területfejlesztési szakma és a tudomány kapcsolatának, viszonyrendszerének vizsgálata. Ehhez a szerző a tanulmányban hivatkozott elméleti alapokat használja, és kiegészíti saját gyakorlati tapasztalataival, a vonatkozó törvényi szabályozások, programozási és egyéb szakpolitikai dokumentumok, valamint két további elem vizsgálatával. A tudomány és a „szakma”, illetve az elmélet és a gyakorlat fogalmait a szerző írásában egymást kiegészítő, szinergikus elemekként, és nem ellentétpároként használja. A regionalizáció folyamatát az 1990-es évektől kezdődően három szakaszra tagolja, a „hőskorra”, a stabilizáció, majd az útkeresés időszakára. Ezen időszakokat az általa kialakított szempontrendszer alapján hasonlítja össze és elemzi, majd néhány összegző megállapítást tesz. Az előcsatlakozási alapoktól az első, „fél” programozási időszakon, a decentralizációs törekvéseken, a pólusprogramon, az egymást követő intézményi és szabályozási változásokon keresztül eljutunk napjaink újraiparosítási és intelligens szakosodási stratégiáihoz, valamint az új, 2014 és 2020 közötti EU-s költségvetési periódus kezdetéhez.

A cikk – a szerző reményei szerint – segítheti a területfejlesztést és a regionális folyamatokat kutatókat, az e területeken tevékenykedő gyakorlati szakemberek új generációját. Kiegészítésül szolgálhat továbbá a Kelet-Közép-Európa országaiban 1990 és 2015 között zajló területi folyamatok kutatásához, elsősorban összehasonlító elemzésekhez.

Viktória JÓZSA: PhD student, Enyedi György Doctoral School of Regional Sciences, Szent István University, Gödöllő; viktoria.jozsa@gmail.com

KEYWORDS: regionalism, regionalisation, Hungary, transition economy, EU accession

ABSTRACT: More than two decades after the change of the political system, with the EU accession about 12 years ago, Hungarian regionalism and regionalisation processes deserve some attention. The objective of the study is the presentation of the subsequent structural,

institutional and regulatory changes from the pre-accession programmes through the first, half programming period, decentralisation initiatives and the Competitiveness Pole programme to the regional policy of our days, including re-industrialisation and smart specialisation.

Methodologically, the study combines the theoretical background with an empirical, process-based analysis and involves two new elements in addition to the relevant regulatory framework, strategic programming documents and historical facts. The two new examined elements are the main topics of the Falu Város Régió (Village, City, Region) periodical from the first issue in 1994 (as the practical side); and the main topics of the annual conference of the Hungarian Regional Science Association from 2003 (as the academic sector). With regard to the applied character of regional studies, the author examined the relationship of regional science (theory and practice) and the necessity, recognition and difficulties of regionalisation and regionalism in the last 25 years. The terms “Theory and Practice” are referred to in the study as synergistic elements and not as contrary definitions.

The period examined between the Nineties and the present day is divided into three stages as the Age of Heroes (1992–2003); Stabilisation (2004–2011); and Pathfinding (2012–). These periods are described and compared through a set of characteristics, defined by the author. These include territorial processes; legal regulation; policy development; institutional system and frame-work; infrastructural background; human capacities and resources; internationalisation; financial resources; complexity and specialisation; strategic programming; the relationship of theory and practice; and lastly, the importance of determining characteristics. Finally, some conclusions are presented and some recommendations are formulated for the future, without being exhaustive.

The contribution of the study to the state of the art is twofold. Firstly, it provides an overall presentation of the period examined and thus contributes to a better understanding of the processes, especially for the next generation of students and practitioners. Secondly, it can form a sound and inspiring basis for further research, mainly comparative and/or cross-country analysis, in the field of territorial processes of Central and Eastern European countries between 1990 and 2015.

Bevezetés

„...and he put down his load where he thought it
was the best
He made a home in the wilderness.”
Mark Knopfler

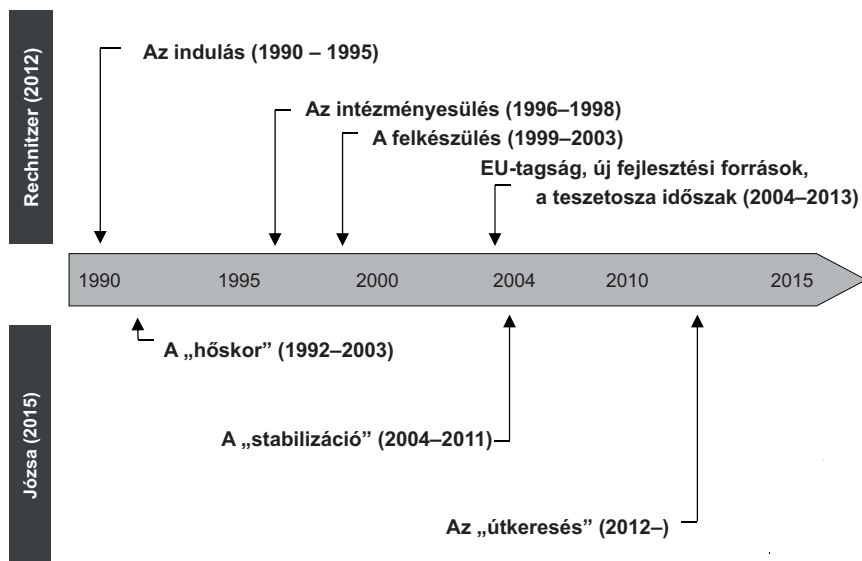
Az 1996. évi területfejlesztési törvény és annak módosításai mérföldkövek voltak a hazai regionalizmus történetében. Hosszas és kemény tudományos-szakmai csatározást követően létrejöttek a tervezési-statisztikai régiók (NUTS 2 szint), a hatmegyés (északkelet-magyarországi) régió, majd pedig sorra alakultak a fejlesztési tanácsok és fejlesztési ügynökségek a különböző területfejlesztési szinteken, kiemelten a régiós szinten. A kistérségek megerősödtek, megindult a kapacitásfejlesztés nemzeti, regionális, kistérségi és helyi szinteken egyaránt; a területfejlesztésben résztvevő szereplők igyekeztek nyomon követni az új, dinamikus megindult folyamatokat. Bilecz (2001) nyomán – e tanulmány szűk terjedelmi keretei miatt – csak a hivatkozás szintjén említem Magyary Zoltán (1930), Hantos Gyula (1931), Kaffka Péter (1932), Prinz Gyula (1933), Erdei Fe-

renc (1939) és Bibó István (1975) regionális reformkoncepcióit. Szintén felhasználtam a jelen tanulmányban Rechnitzer János (2012) tudományos elemzését és számos megállapítását az 1990-et követő időszak területi politikájáról és a regionalizáció szakaszairól. Hivatkozom Faragó László (2004) kijelentésére, mely szerint a regionalizáció, a régió tudományos-politikai alapokon létrejött produktum, amely a gyakorlatban nyeri el végső értelmét. A regionális tudományi és a területfejlesztési szakma egymást kiegészítő, semleges vagy akár egymást gátló viszonyának bemutatására a Magyar Regionális Tudományi Társaság (MRTT) éves vándorgyűléseinek és a Falu Város Régió folyóiratnak a fő témáit vizsgáltam és hasonlítottam össze. A források kiválasztásának indoka, hogy az MRTT a hazai regionális tudomány meghatározó szervezete, a vándorgyűlés pedig annak kiemelkedő, évente megrendezett fóruma. A Falu Város Régió a gyakorlati szakma fontos folyóirata, mely 1994 óta rendszeresen jelenik meg.

Alapfogalmak, elméleti háttér

Az internetes kereső a regionalizmus kifejezésre 66 100 találatot, a regionalizációra 10 600, a regionális fejlesztésre pedig 800 000 találatot mutat. Etimológiai-
lag a régió, regionalizmus szavak eredete a latin regio, regionis, amely a középkori Európában valamely hűbéri nemesnek alávetett területrészt jelölt, aki még arra is jogosult volt, hogy megkövetelje alattvalóitól, hogy kövessék őt vallásában (Szótár 2005). Az 1996. évi területfejlesztési és területrendezési törvény módosítása (2004. évi LXXV. törvény) szerint a régió „tervezési-statisztikai és fejlesztési célokat szolgáló, egy vagy több megyére (és a fővárosra) kiterjedő, az érintett megyék közigazgatási határával lehatárolt társadalmi, gazdasági vagy környezeti szempontból együtt kezelendő területfejlesztési egység”. Egy újabb módosítás, a 2013. évi CCXVI. törvény már „a statisztikai célú területi egységek nomenklatúrájának (NUTS) létrehozásáról szóló 2003. május 26-i 1059/2003/EK európai parlamenti és tanácsi rendeletben meghatározott NUTS 2 szintű területi egység” leírással határozza meg a régiót. A „kettős természetű” régió (Lorenz 1991; Süli-Zakar 2005) a regionalizmus és regionalizáció fogalmi szétválasztásából ered, amelyeket az azokat létrehozó tényező-kön, szervezeteken keresztül lehet vizsgálni. Süli-Zakar szerint a regionalizmus mint folyamat a természeti, társadalmi, gazdasági törvényszerűségekre épülő természetes kapcsolatok kialakulását (horizontális integráció) jelenti, míg a regionalizáció intézményi szinten irányított és szabályozott közigazgatási-politikai (vertikális integráció) folyamat. Rechnitzer (2012) a területi politika és a regionalizáció szakaszainak vizsgálatánál négy szakaszt nevesített, ugyanezt az időszakot a cikkben három fő szakaszra bontom (1. ábra). A két besorolás számos ponton mutat hasonlóságot, ám néhány helyen eltér egymástól. Rechnitzer az első másfél évtizedet három, 4-5 éves időszakra bontja, majd egy máig tartó

1. ábra: A regionalizáció szakaszai (1990–2015)
Phases of the regionalisation in Hungary (1990–2015)

Forrás: Reznitzner (2012) alapján saját szerkesztés, kiegészítésekkel.

tízéves időszakot határoz meg. E tanulmányban egy hosszabb induló időszakot, egy stabilizációs periódust, végül pedig egy útkeresési, különböző „innovációkkal” tarkított időszakot különböztet meg. Az első, 1990 és 2004 közötti időszakot mindkettőn hasonlóan ítéljük meg, a különbség az elmúlt tíz év, kiemondottan a 2004-et követő időszak megítélésében van. Reznitzner ezt egy hosszabb periódus részeként értelmezi és „teszteszának” nevezi, míg magam fordulópontot látok 2011-ben. Az ezt követő időszakot azonban Reznitzner is útkeresésként határozza meg, bizonytalanságokkal, kiszámíthatatlan intézkedésekkel jellemzi. Az 1990-től 2004-ig tartó szakasz(ok) meghatározása mind Reznitzner, mind a saját interpretációmban egybecseng a régiók Süli-Zakar által leírt kettős természetével, mindkét folyamat (regionalizmus és regionalizáció) elemeivel, hatásaival.

Magyarországon a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény határozta meg a regionalizáció fő folyamatait, a törvény célja „a területfejlesztés és területrendezés alapvető feladatainak, szabályainak megállapítása, intézményrendszerének kialakítása” volt. Ezt módosította az 1999. évi XCII. törvény, mely az ország Európai Unióhoz való csatlakozásának előkészítése kapcsán szükségessé váló területfejlesztési intézményrendszer kialakítását, valamint a kormányzati struktúra átalakítását célozta. Újabb módosítással, a 2004. évi LXXV. törvény alapján megjelenik a kistérségi területfejlesztési tanács mint új szereplő. Ezt követően a 2011. évi CXCVIII. törvény rendelkezett a területfejlesztés-

tés intézmény- és eszközrendszerének jelentős átalakításáról, ami alapján 2012. január 1-jétől a megyei önkormányzatok tevékenységévé vált a területfejlesztési és a területrendezési feladatok ellátása. Végül pedig a 2013. évi CCXVI. törvény módosította az 1996. évi XXI. törvény több pontját.

A következőekben az elméleti háttér, szakpolitikai dokumentumok és az empirikus tapasztalatok alapján mutatom be a különböző szakaszok alapvető jellemzőit.

A „hőskor” (1992–2003)

Az 1990-es évek elején megindultak az ún. PHARE (Pologne, Hongrie aide à la reconstruction économique) intézményfejlesztési programok (a három előcsatlakozási alap, a PHARE, a SAPARD és az ISPA) egyikeként. A területfejlesztési törvény elfogadását (1996), majd módosítását (1999) követően, az 1990-es évek végén megkezdődött a regionális intézményrendszer kiépülése, ideértve a döntéshozatali (tanácsi) és az operatív (ügynökségi) struktúrákat is. A tervezési és szakemberkapacitás jelentős bővítése indult meg, a korszak „a ma kezdői a holnap vezetői” mondattal jellemezhető. A szervezeti és intézményrendszeri kapacitásbővítésen túl a gyakorlati szakma felkészítése is megkezdődött az európai uniós csatlakozással járó kihívásokra. A területfejlesztés kormányzati irányítása 1990-től a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztériumhoz tartozott, majd 1998-tól a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumhoz. 2002-től a Miniszterelnöki Hivatal és a Nemzeti Területfejlesztési Hivatal, valamint államtitkárok és tárca nélküli miniszterek végezték a koordinációt. A szakpolitikában 1998-ban kidolgozták az Országos területfejlesztési koncepciót (OTK). A területfejlesztésben tevékenykedők száma folyamatosan emelkedett, erősödtek a szakmai, személyi kapcsolatok; sok hazai és nemzetközi rendezvény és fórum állt rendelkezésre az információ- és gondolatcsere támogatására. A nemzetközi vérkeringésbe való bekapcsolódás egyik fontos állomása volt a Magyar Régiók Képviselői Irodájának létrejötte Brüsszelben. A kezdeményezés egyedülálló volt, mivel a kilencvenes évek végén még nem volt jellemző az egységes tagállami regionális képviselői jelenlét és osztott infrastruktúra. Később a magyar minta szolgált alapul a cseh és a szlovák ház kialakításához (Balogh 2008). A régióképviselői úttörő feladatot látott el, többek között rendszeres brüsszeli tudósításokkal szolgált, a Regionális Fejlesztési Tanácsok tagjainak és a régiók szakembereinek tanulmányutakat, képzéseket szervezett. Ekkor alakult ki a régióképviselői infrastruktúrális háttere, az itt dolgozók és gyakornokok közösen hozták létre a gyakornoki lakás infrastruktúráját is. Megemlítendő még két meghatározó jelentőségű szervezet. Az egyik a VÁTI Kht., amelynek felelősségi körébe tartozott az éves beszámoló készítése a területfejlesztési források felhasználásáról az Országos Területfejlesztési Tanács számára. Az 1996 és 2008 közötti időszak hazai területfejlesztési támogatási rendszerének átfogó értéke-

lését is a VÁTI Kht. készítette (VÁTI 2009). 1998-tól a VÁTI megkezdte regionális irodahálózatának kialakítását. A másik szervezet a nemzetközi szinten működő EURADA, az Európai Regionális Fejlesztési Ügynökségek Egyesülése. E szervezetnek kiemelkedő szerepe volt a magyar régiók támogatásában, felkészítésében. A régiók 2001-től egyre bővülő decentralizált forrásokkal is rendelkeztek. A hét tervezési-statisztikai régió – a magyar intézményrendszeren belüli pozíciójának erősítésére – 2000 szeptemberében létrehozta a Területfejlesztési Régiók Egyeztető Tanácsát (TERET), melynek tagjai a regionális fejlesztési tanácsok elnökei voltak. A TERET alapvető célja a magyarországi régiók európai uniós tagságra való felkészítése és a regionális szereplők részvételének erősítése volt a nemzeti fejlesztési források felhasználásában (VÁTI 2005).

A PHARE intézményfejlesztési programok (1992-től) a közösségi joganyag, az „acquis communautaire” átvételét segítették, illetve a harmonizált magyar jogszabályok és a közvetlenül alkalmazandó európai uniós normák alkalmazásáért, betartásáért és ellenőrzéséért felelős intézmények kiépítését és megerősítését támogatták. Háromfajta tevékenység tartozott az intézményfejlesztés kategóriába: a twinning program, a rövid távú szakértői tanácsadás és a képzési programok. A twinning program keretében a magyar szerv egy hozzá hasonló feladatot ellátó tagállami hivatallal, minisztériummal kötött együttműködési megállapodást, melynek keretében a tagállambéli hivatal egy vagy több munkatársát 12–18 hónapra Magyarországra küldte. A képzési programok közül kiemelendő a regionális fejlesztési ügynökségek és a fejlesztési tanácsok munkatársainak képzésére fókuszáló program (young expert scheme), valamint kidolgozták a regionális statisztikai rendszert és megindult a stratégiai programozás. Emellett akkreditált területfejlesztési és gazdaságfejlesztési menedzserképző program és területfejlesztési szakképzési program, valamint önkormányzati tisztségviselők, képviselők és köztisztviselők továbbképzése zajlott. A személyi és intézményi felkészülést támogatta a speciális felkészítő program (special preparatory programme, SPP), mely az előcsatlakozási alapok, majd a csatlakozás után igénybe vehető strukturális és kohéziós alapok működtetésére készítette fel az országot. Kiépült továbbá a támogatási programok hatékony menedzselése érdekében a szükséges információtechnológiai monitoringrendszer. A regionális projektek kidolgozására a 2000-es évek első éveiben hozták létre a projekttervezést segítő alapot, elsősorban a PHARE 2000 és a PHARE 2001 programok keretében tervezett támogatási konstrukciók hatékony előkészítésére és a tenderdokumentációk összeállítására. A regionális felkészítő program (regional preparatory programme, RPP) célja a regionális fejlesztési programok tervezésében és végrehajtásában részt vevő apparátus képzése, és a hosszú távon is fenntartható képzési kapacitások kialakítása volt minden régióban. A feladatot olasz szakértők koordinálták, a program 2001 októbere és 2003 áprilisa között valósult meg. A speciális és regionális felkészítő programokban francia, olasz, spanyol, brit, német, holland, finn és osztrák szakértők vettek részt. A regionális felkészítő program kiemelten fontos volt a különböző területi szintű terü-

letfejlesztési intézményi és személyi kapacitások fejlesztésében: a regionális programozás elősegítésében; az intézményfejlesztés során a megvalósítási és monitoring struktúrák (MEMOR rendszer) kialakításában; a regionális partnerségi munkacsoportok létrehozásában a köz-, a magán- és az önkéntes szféra részvételével; a fenntartható területfejlesztés szakemberképzésének kialakításában.

E programok megvalósítása során kialakult a regionalizmus széles körű intézményi, személyi és szakmai bázisa. Mindeközben az ún. „tükörrégiók” (Közép-Magyarország, Dél-Dunántúl, Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl és Balaton) állami költségvetési forrásból (a területfejlesztési céllelőirányzatból) valósíthatták meg a 2001–2003. évekre vonatkozó előzetes regionális fejlesztési programjukat, a kelet-magyarországi régiók PHARE-forrásból finanszírozott programjait mintegy „letükörözve” (VÁTI 2005). A PHARE 2001-es programokkal fejeződött be a strukturális alapok fogadására való felkészülés – a Nemzeti fejlesztési terv elkészítésével, az operatív programok végrehajtó hatóságainak, valamint a programok monitoring bizottságainak kialakításával. A PHARE program hatásainak elemzése kapcsán kiemelendő a hazai területfejlesztési intézményrendszer központi, regionális, kistérségi és helyi szereplőinek képzése, a szükséges hazai szakember-kapacitások kialakítása („learning by doing”-képzések és a jó gyakorlatok átadása). A program jelentősen hozzájárult a magyar decentralizációs folyamatok elősegítéséhez, valamint térségi és tematikus partnerségi kapcsolatok, szervezeti együttműködések kialakításához (Polgár 2007). A Falu Város Régió folyóiratban a KSH-elemzések mellett rendszeres rovatként megjelent a PHARE Hírlevél, majd 2001-től egy új rovat, Vidékfejlesztés címmel. Ez egybecseng azal, hogy szintén ebben az időszakban indult meg a LEADER (Liaison entre actions de développement de l'économie rurale) közösségi kezdeményezés is, először kísérleti program, majd pedig az AVOP (Agrár- és vidékfejlesztési operatív program) és az ÚMVP (Új Magyarország vidékfejlesztési program) keretében. A LEADER célja a vidéki gazdaság fejlesztése, decentralizált megvalósításában a helyi akciócsoportok országsszerte jelentős részt vállaltak.

Összefoglalásként elmondható, hogy ebben az időszakban a regionális tudomány és a területfejlesztési szakma szereplői, a felsőoktatási intézmények, kutatóintézetek, regionális ügynökségek, megyék, kistérségek, minisztériumok kollégái arcról, névről ismerték egymást, közös rendezvényeken, tanulmányutakon legalább évente két-három alkalommal találkoztak, a regionális ügynökségek évente közös találkozót szerveztek, mindig más helyszínen. A képzések magas színvonalúak voltak, itt kiemelve a NEI (Netherlands Economic Institute, Hollandia) egy hónapos rotterdami angol nyelvű, strukturális alapokra vonatkozó képzését és a Nemzetközi Bankárképző képzéseit. A nemzetközi szervezetek kiemelt szerepét hazánk felkészítésében alátámasztják a Falu Város Régió folyóiratban rendszeresen szereplő nemzetközi elemzések, összehasonlítások, Habitat-világnapi beszámolók, joggyakorlat-bemutatók, mellékletek, befektetési magazinok, kiemelten franciaországi viszonylatban. Az urbanisztikai témájú cikkek, hírek, konferenciabeszámolók, Pro Régió Díjakról szóló tájé-

kozatók főleg 1994 és 1999 között voltak meghatározók. 2000-től megjelennek a regionalitásról szóló cikkek is, majd egy beszámoló 2002-ben a regionális fejlesztési ügynökségek első országos fórumáról (Hajdúszoboszló, 2002. október 18–19.). A 2003-as évadot kiemelt aktivitás, a hazánk EU-csatlakozását megelőző fokozott várakozás jellemzi, megjelenik egy új rovat, az EU-s Hírmondó, a Miniszterelnöki Hivatal tájékoztató rovatot indít és cikksorozat indul az Európai területfejlesztési perspektíváról (ESDP), mely az év végéig tart.

2001 áprilisában Günter Verheugen (1999 és 2004 között az EU bővítésért felelős biztos) Debrecenbe látogatott, és az Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht. működését, feladatait is megismerte. Ekkoriban sok szakember küzdött a szakmai felelősség súlyával a „project fiche”-ek (a PHARE programok esetében alkalmazott projekt-összefoglaló adatlapok) fordítása, a szakmai iránymutatások, sablonok (például logikai keretmátrixok) megtervezése, valamint a programozás, stratégiai tervezés és a döntéshozatal előkészítése során, ám nem volt náluk alkalmasabb ezen feladatok elvégzésére. Véleményem szerint a szakemberek e generációja e tekintetben történelmet írt hazánkban.

A „stabilizáció” (2004–2011)

Hazánk 2004. május 1-jén csatlakozott az Európai Unióhoz, és a csatlakozás jelentős változásokat hozott a hazai területfejlesztésben. Elindult a 2004 és 2006 közötti „fél” programozási időszak, ezen belül az első Nemzeti fejlesztési terv és az egyetlen Regionális fejlesztés operatív program (ROP) megvalósítása. Létrejötték az irányító hatóságok és a közreműködő szervezetek az ágazati minisztériumok ernyője alatt, a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (KEHI) rendszeraudit keretében akkreditálta a közreműködő szervezeteket, köztük a regionális fejlesztési ügynökségeket. A regionális fejlesztési ügynökségek működésénél a közhasznúsági társasági forma ellentmondásokat hozott a felszínre, elsősorban a gazdálkodásukra vonatkozó törvényi előírás és a gazdasági társasági gazdálkodás között, ezért a 2004. évi törvénymódosítás a regionális fejlesztési tanácsok közhasznú társaságainak feladatait újraszabályozta. A ROP Irányító Hatóság először a Miniszterelnöki Hivatalhoz tartozó, 2004-ben létrehozott Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatal (MTRFH), illetve 2005-től az Országos Területfejlesztési Hivatal (OTH) keretei között végezte tevékenységét, majd 2006. július 1-jétől 2013. december 31-ig a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség keretei között működött. 2007-től hét, régióként egy regionális operatív program megvalósítása indult meg. A Területfejlesztési Régiók Egyeztető Tanácsa (TERET) aktívan működött, a kapacitások dinamikus növekedését mutatja, hogy az MTRFH-VÁTI 2004-ben végzett kérdőíves felmérése szerint a regionális szintű területfejlesztési munkaszervezetek személyi állománya összesen 298 fő volt a hét régióban, beleértve a regionális fejlesztési ügynökségeket, a tanácsi tit-

kárságok és a VÁTI regionális kirendeltségeinek állományát. Stabil infrastrukturális és informatikai háttér segítette a működést. 2005-ben indult a „pólusprogram”, elsőként a pólusstratégiák kidolgozásával és értékelésével, majd 2007-ben az egységes póluskonceptió kidolgozásával, 2008 és 2010 között a pólusprogram megvalósításával. 2007-től klaszterfejlesztési pillérrel is kibővült a program, 2008 és 2010 között megvalósult a pólusvárosok és klaszterek célzott támogatása. A pólusprogram megítélése vegyes a szakemberek körében, két dolog azonban bizonyos a két pillér kapcsán: az akkor szerveződő klaszterek egy része napjainkban is sikeresen működik, jelenleg ezek adják a klaszteralapú együttműködések követendő példáit; valamint az azóta eltelt években nem körvonalazódott hasonlóan komplex, országos léptékű, a helyi szereplők együttműködésére alapozott, közösségépítő, közös célokért küzdő fejlesztési program. A nemzetközi szintéren a Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatal – a magyarországi régióelnökök ajánlásával – 2004 áprilisában megújult formában létrehozta a Magyarországi Régiók Brüsszeli Képviselőtét (MRBK), mely mind a hét magyarországi régió érdekeit képviselte Brüsszelben. 2006. augusztus 1-jével az OTH jogutódja, az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium (ÖTM) lett a fő szakpolitikai felelős szervezet, majd a 2008 tavaszán bekövetkezett kormányzati átszervezés érintette a Magyarországi Régiók Brüsszeli Képviselőtét is, annak irányítását immáron az ötödik szervezet vette át majd 10 éves fennállása során. 2008 júliusától az újonnan létrejött Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztériumhoz került át a területfejlesztés koordinációjának feladatköre. A nemzetközi szervezetek közül megemlítem az Európai Innovatív Régiók Hálózatát (Network of Innovating Regions in Europe, IRE), amely a magyar régiók bekapcsolódását segítette a nemzetközi programokba, kiemelten a kutatás-fejlesztési és innovációs keretprogramokba. A képet tovább színesítette, hogy az Európai Unió 2006-ban hozott szabályozása lehetővé tette az európai területi együttműködési csoportosulások létrehozását (EGTC). Ezeket azért alakították ki, hogy megkönnyítsék a tagállamok, valamint a regionális és helyi hatóságok határokon átnyúló, transznacionális és régióközi együttműködését közös projektek megvalósítása, tapasztalatcsere, a területfejlesztés koordinációjának javítása céljából. 2010 márciusában a Lisszaboni stratégia helyébe az Európa 2020 stratégia, az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája lépett, új prioritásokat határozva meg a regionális politika és annak szereplői számára.

Sokan ezekben az években a területfejlesztési szakma „felhígulásáról” beszéltek, gombamód szaporodtak a pályázatíró cégek, kezdett kettéválni a gyakorlati szakemberek köre a „nagy öregekre”, azaz a csatlakozás előtt már a szakmában dolgozókra, és az „ifjú titánokra”, akik a csatlakozást követően kerültek a területfejlesztés körébe. A Falu Város Régió hasábjain megjelentek a pályázatírás, programkészítés kapcsán az első ROP képzési programokkal és elektronikus közigazgatással kapcsolatos, majd az első céges hirdetések. 2006-ban a témák között listavezető volt a tízéves területfejlesztési intézményrend-

szer, a területi tervezés, a következő programozási időszakra való felkészülés, a jelen realitása és a jövő lehetőségei közötti összehasonlítás, majd 2007-ben a PHARE program zárása „Búcsú a világitótoronytól” címmel, és az első „fél” programozási időszak eredményeinek értékelése. A 2004-es csatlakozásról még ugyanabban az évben jelent meg az Európai Bizottság Regionális Politikai Főigazgatóságának közleménye. A hazai regionalizáció folyamatának szakaszolását támasztja alá a Falu Város Régió folyóirat kiadásának jelentős és hirtelen visszafordulása: míg 1994 és 2004 között évente nyolc-tíz szám jelent meg, 2005-ben ez négyre, majd 2011-től kettőre csökkent.

Fontos megemlíteni, hogy megindult a specializálódás, elsősorban a kutatás-fejlesztés és innováció területén, ezen belül pedig a regionális, megyei innovációs stratégiák készítése, a regionális innovációs rendszerek tervezése, majd a regionális innovációs tanácsok és ügynökségek létrehozása révén, 2004-ben a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal (NKTH) pályázati kiírásai alapján. Valamelyest enyhült a megyei és a régiós szintek szembenállása, sőt, megindult a rendszerszerű, hatékonynak mondható együttműködés is.

Az „útkeresés” (2012–)

A vezetési tanácsadásban a japán módszerek egyikeként meghatározott „5S” a lean (egyszerűbb, hatékonyabb) vállalatirányítási, működtetési rendszer alapja. Ezen belül a „kaizen” irányzat (jelentése: javítás, jobbítás, tökéletesítés, fejlesztés) a lassú, folyamatos átmenet, a kis lépésekkel történő előrehaladás módszere. Ezzel szemben a „kaikaku” vagy „villám kaizen” rövid idejű, koncentrált, villámgyors roham a folyamat hatékonyságának növelésére, a költségek csökkentésére. Meglátásom szerint a 2011-et követő időszak a területfejlesztésben a „kaikaku”-val indult, azóta pedig folyamatos útkeresés folyik, kis hatékonyságú központi koordinációval. Sok folyamat gyors beavatkozást igényelt, ez tényként megállapítható. Ezek közé tartozik a Nemzeti Fejlesztési Ügynökséghez kötődő túlzott koncentráció megszüntetése, a szerződéskötések, kifizetések ütemének felgyorsítása, a következő programozási időszakra való felkészülés megkezdése. Egymásra csúsztak, feltorlódtak a programozási időszakváltással kapcsolatos teendők, és a világméretű gazdasági válság sem könnyítette meg a beavatkozások tervezését, végrehajtását. Az Európai Unió több szakpolitikai váltást valósított meg, Európa újraiparosítása (és általánosságban a gazdaságfejlesztés) a 2014 és 2020 közötti európai uniós programozási időszak egyik prioritása. Az Európai Bizottság 2010-ben kiadott közleménye szerint Európának szüksége van az iparra, és az iparnak is szüksége van Európára. A cél, hogy az európai gazdaság visszaálljon a növekedési pályára, amihez koordinált és egymást harmonikusan kiegészítő szakpolitikákra van szükség a tagországokban (European Commission 2010). A fő kérdés az, hogy mindez hogyan valósítható meg és ül-

tethető át a tagállamok gyakorlatába (Józsa 2015). Intelligens szakosodás (S3), hármas, négyes, ötös és n-helix (spirál), nyitott innováció, okos városok és fenntarthatóság – ezek az új időszak fő hívószavai.

A törvényi szabályozásban két változás is történt ebben a rövid időszakban: 2012. január 1-jétől (a 2011. évi CXCVIII. törvény rendelkezései alapján) a megyei önkormányzatok tevékenységévé vált a területfejlesztési és a területrendezési feladatok ellátása. A 2013. évi CCXVI. törvény rendelkezései alapján pedig az Országos Területfejlesztési Tanács (1996) helyére az Országos Területfejlesztési Érdekegyeztető Fórum (OTÉF) lépett, mely a kormány, a megyei önkormányzatok, a fővárosi önkormányzat, a megyei jogú városok és a fővárosi kerületi önkormányzatok közötti érdekegyeztető fórum. Mindeközben hivatalosan 2014-ben megkezdődött a 2014 és 2020 közötti európai uniós programozási időszak megvalósítása, ám 2015 harmadik negyedévéig csak néhány pályázati kiírás jelent meg. Létrejött (2012), majd megszűnt (2014) a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal. Feladatát átvette a ROP Irányító Hatóság (a regionális fejlesztési programokért felelős helyettes államtitkár vezetésével) a Nemzetgazdasági Minisztérium keretén belül, az európai uniós források felhasználásáért felelős államtitkár vezetésével. A közreműködő szervezetek végzik a 2007–2013-as programozási időszak kifutó projektjeivel kapcsolatos feladatokat, lassan megszűnnek a regionális szintű intézmények, ezen belül a nagyjából 15 éve működő regionális fejlesztési ügynökségek. A megyék és kiemelten a megyei jogú városok számára jelentős forrás áll majd rendelkezésre – a 2015 második felében jobbra még a megyei információs napok és a programozási dokumentum szintjén ismert – Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) keretében, elindult a „modern városok” program. A TOP közreműködő szervezeti funkcióit nem a korábbi megyei fejlesztési ügynökségek, hanem a Magyar Államkincstár szervezetfejlesztésével újonnan létrehozott egységek végzik majd. Egyelőre az infrastrukturális és személyi háttér kialakítása zajlik, az integrált tervezést több alap forrásainak felhasználásával a CLLD-k (közösségvezérelt helyi fejlesztések) és az ITI-k (integrált területi beruházások) támogatják. 2012 novemberétől a Miniszterelnökség háttérintézményeként működik a 2011-ben kormányrendelettel létrehozott Széchenyi Programiroda, mely brüsszeli képviseleti irodát is működtet 2013 közepétől.

Az 1. ábrán bemutatott szakaszolást indokolja többek között a területfejlesztési törvény módosítása és hatályba lépése 2011-2012 fordulóján, a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal létrehozása (majd megszüntetése). A Falu Város Régió is reagált a változásokra, 2011 második félévi számában több szerző tollából jelentek meg vitaindítónak szánt írások. Ezek elsősorban a 2014 és 2020 közötti programozási időszak kapcsán születtek, a teljesség igénye nélkül említve Ángyán József, Boros Imre, Csatári Bálint, Csizmadia Norbert, Faragó László, Horváth Gyula, Nyikos Györgyi és Szaló Péter írásait. Horkay Nándor (2011) egyenesen paradigmaváltást sürgetett a magyar nemzeti fejlesztéspolitikában.

Amikor 2012-től a specializáció a helyi gazdaságfejlesztés irányában erősödött meg, újabb lendületet kapott a folyóirat hasábjain a tanyák kérdése a tanya-fejlesztési program és a tájértékalapú vidékfejlesztés kapcsán; az érték- és közösség alapú fejlesztések, a szabad vállalkozási zónák, valamint az európai területi együttműködési csoportosulások létrehozása is felmerült a határ menti integrált területi beruházások (ITI) keretében. 2013-ban nem jelent meg a folyóirat egyetlen száma sem, 2014-ben ugyan újra két szám látott napvilágot, de sajnos 2015-ben sem jelent meg a Falu Város Régió.

A tudomány és a gyakorlati szakma viszonya

A regionális tudományi és a területfejlesztési szakma szigorú elkülönítése véleményem szerint sem a részt vevő szervezetek, sem a területfejlesztésben részt vevő szakemberek esetében nem indokolható. Ezt támasztja alá, hogy számos esetben a tudományos szervezetek munkatársai aktív szerepet vállalnak a szakmai feladatokban, például a különböző területi szinteken megvalósítandó programozási dokumentumok elkészítésében, projektek tervezésében, megvalósításában, értékelésében.

A Magyar Tudományos Akadémia által 1984-ben alapított Regionális Kutatások Központja (ma az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete) 1987-ben indította el a negyedévenként megjelenő tudományos folyóiratát, Tér és Társadalom címmel. Ahogy a szerkesztőbizottság elnöke, Enyedi György az 1. évfolyam 1. számában megfogalmazta, a Tér és Társadalom „nem egyetlen szaktudomány eredményeit teszi közzé, hanem egy problémát: tér és társadalom viszonyát vizsgálja a különböző szaktudományok szemszögéből, sajátos megközelítésben”. (Enyedi 1987, 3.). A „hőskorra” jellemző, hogy mindkét, részleteiben vizsgált példám – a Falu Város Régió folyóirat és Magyar Regionális Tudományos Társaság – megszervezése ehhez a szakaszhoz kapcsolódott. Szakmai folyóiratként a Falu Város Régió 1994-ben jelent meg, az akkor még részvénytársasági formában működő VÁTI Rt. (VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési, Urbanisztikai és Építészeti Részvénytársaság) kiadásában. Az MRTT alapítását pedig 2002. február 21-én határozták el az MTA Regionális Tudományos Bizottság tagjai, és a mai napig tizenhárom vándorgyűlése volt a szervezetnek. Az utánpótlás-nevelés biztosítékaként az egyetemi mesterképzés 1994-ben indult (előtte posztgraduális szak volt 1989-től), majd a PhD-program 1996-ban.

A tudomány és a szakma számos ponton összekapcsolódik, elsősorban a stratégiai tervezésben, a szakdokumentumok, programok készítésében (Horváth 2014). Az 1. táblázat 12 szempont alapján foglalja össze a három szakasz fő jellemzőit, a 2. táblázat a Falu Város Régió számait és a Magyar Regionális Tudományos Társaság vándorgyűléseit rendszerezte legfőbb témái alapján.

1. táblázat: A regionalizáció szakaszainak jellemzői (1990–2015)
Characteristics of the phases of regionalisation (1990–2015)

Jellemzők	Hőskor (1990–2003)	Stabilizáció (2004–2011)	Útkeresés (2012–)
Területi leképződés, folyamatok	első PHARE programok, régiók, kistérségek megjelenése	a területi reform meghiúsul, de decentralizáció (IDEA program)	centralizáció, megyei szint és megyei jogú városok megerősödése, járások
Törvényi szabályozás	1996-os területfejlesztési törvény és 1999-es módosítása, EU-szinten lisszaboni stratégia (2000)	2004-es módosítás, EU-szinten Európa 2020 stratégia (2010)	2011-es és 2013-as módosítások
Szakpolitika	Országos területfejlesztési koncepció (1998)	új OTK (2005), Nemzeti fejlesztési terv, pólusprogram, Új Magyarország fejlesztési terv, Új Széchenyi-terv	Széchenyi 2020, S3 nemzeti és megyei stratégiák
Intézményrendszer	Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, köztársasági megbízott, megyék, a TERET létrehozása (2000), a VÁTI kiemelt szerepe	ÖTM, 2006; NFGM 2008, MTRFH, OTH, NFÜ, erős regionális fejlesztési ügynökségek (közreműködő szervezetek), kistérségi területfejlesztési tanácsok, eurorégiók (EGTC, 2006)	Nemzetgazdasági Minisztérium (TOP IH), szektorális minisztériumok, Magyar Államkincstár, Széchenyi Programiroda
Infrastrukturális háttér	kialakulóban, heterogén	kiemelkedő színvonalú	áttelepülőben
Személyi feltételek	dinamikusan bővülő, összetartó, folyamatos képzések, tanulmányutak	sokszereplős rendszer, megsokszorozódó létszám	átalakulóban
Nemzetköziesítés	Magyar Régiók Képviseleti Irodája (1999)	Magyarországi Régiók Brüsszeli Képviselete (2004), egyes régiók képviseletei (+regionális innovációs ügynökségek)	Széchenyi Programiroda brüsszeli képviselete, 2013
Finanszírozás	decentralizált célélőirányzatok, PHARE	EU és nemzeti (2004–2006 és 2007–2013)	EU és nemzeti (2007–2013 és 2014–2020)
Komplexitás	spontán régiókból statisztikai-tervezési régiók	specializáció (innováció)	specializáció (helyi gazdaságfejlesztés)

(folytatás a következő oldalon)

Regionális és stratégiai programozás	ágazati versus regionális elképzelések, Nemzeti fejlesztési terv és Regionális operatív program	egy regionális operatív program, jó forrásfelhasználás, majd 7 regionális operatív program (2007-től)	2014–2020 felkészülés, 1 TOP és 1 VEKOP, CLLD, ITI, integrált településfejlesztési stratégiák, modern városok program
A szakma és a tudomány viszonya	formálódó együttműködés, MTA RKK, Tér és Társadalom, Falu Város Régió, MRTT, biztató kezdet	jó együttműködés, relatív decentralizáció	centralizáció, távolodás, útkeresés
Jelentőség, legfontosabb jellemzők	vertikális verseny, horizontális együttműködés	működőképes rendszer, de verseny a régióközpontok között	horizontális verseny városi és megyei szinten, várakozás, tervek

Forrás: saját szerkesztés.

A tudomány és a szakma szereplői egyaránt a felkészítő programok aktív résztvevői. A „stabilizáció” időszakában a regionális tudományi és a területfejlesztési szakma szorosan együttműködött. Az EU-csatlakozással az európai tudományos térbe való integrálódás is erősödött, a határokon túli magyar területi kutatások támogatása stratégiai célkitűzésként jelent meg, majd markáns elem lett a kelet- és délkelet-európai térség regionális folyamatainak kutatása. Folytatódtak a regionális partnerségben végzett kutatások, közös programok; a partnerségek köre kiszélesedett többek között a gazdaság szereplőivel. Az „útkeresés” szakaszában az irányítás alapelve a centralizáció lett, különösen 2012-től. Horváth (2014) szerint a területfejlesztés súlytalan szakpolitika lett, a decentralizált működés szinte valamennyi feltétele megszűnt, veszendőbe ment huszonöt év tudományszervezési eredményeinek nagy része. Mint Nemes Nagy (2012) írja Enyedi György tudományos pályafutásának bemutatásában: a regionalista Enyedi maga is számos írásában érvelt a regionális tudomány mint önálló diszciplína léte, szerepe mellett (lásd pl. Enyedi 2011).

Összegzés, megállapítások

A területfejlesztési szakma és a tudomány kapcsolata a regionalizáció szakaszával összhangban erősödött. Először a megyei szintről átrendeződtek a kapacitások, kompetenciák a regionális szintre, majd napjainkban ezzel éppen ellentétes folyamat zajlik, a visszarendeződés a megyei szintre. A szakaszokat a szakmai és a tudományos élet történései rajzolták ki. A regionális tudomány az 1980-as, 1990-es években felismerte a jövő fő kutatási területeit, igényeit, regionális kutatói hálózatának kialakítása nemzetközi viszonylatban is példaértékű

2. táblázat: Tematikák összehasonlító elemzése
Comparative analysis of main topics

Év	Gyakoriság (szám)	Falu Város Régió számok fő témája	Megjegyzés	MRTT vándorgyűlések témái
1994	10	Készülő törvények elé	Pályázati felhívás	
1995	8	Környezetvédelem, területgazdálkodás	Francia területfejlesztés c. melléklet	
1996	10	Városfejlesztés, építésség, kistérségek	Francia nyelvű magyarországi befektetési magazin az évad végén; Területfejlesztési tanácsoknak c. melléklet	
1997	10	Megújuló területrendezés, PHARE program	Habitat-világnap 1997; Az ország új régiói	
1998	9	Országos Területrendezési Terv; Migráció és fenntartható városfejlesztés	Habitat-világnap 1998; Termáلتurizmus Kelet-Magyarországon	
1999	10	Gondolatok és tervek a vidékfejlesztésről; Településségi konferencia, PHARE programok, országos európai közlekedési folyosók	KSH-elemzések, PHARE-hírlevél, Hírek az EU-ból, könyvismertetések, Az építészeti értékek helyi védelme; Habitat-világnap 1999	
2000	10	Urbanisztika, konferencia, ezredvég, satöbbi; A vidéki építésség a keleti végeken	Minőségi közlekedéssel az új évezredbe; Habitat-világnap 2000	
2001	10	Új urbanitás, új ruralitás Európában, Rendkívüli ENSZ-közgyűlés a településségért; Berlin-Brandenburg	Új rovat: Vidékfejlesztés, Az évadhoz kiegészítő magazin is tartozik financiál és magyarul, címe: Város, lakás, közlekedés – franciaországi tapasztalatok	
2002	10	A regionális fejlesztési ügynökségek első országos fórumáról; A fókusz csoportos kutatás lehetőségei a település- és területfejlesztésben	Új rovat: Tartalmi kivonatok a Területi Statisztika c.	
2003	10	A kistérségek szerepe az EU országokban és Magyarországon; Agrár-környezetgazdálkodás és vidékfejlesztés	Új rovat: EU-s Hírmondó; Európai területfejlesztési perspektíva cikksorozat	A magyar regionalizmus jövője

(folytatás a következő oldalon)

2004	10	A visegrádi országok nemzeti fejlesztési tervek összehasonlítása	Városképi illeszkedés; a Magyar Regionális Tudományi Társaság II. vándorgyűlése	Tertületfejlesztés és tervezés
2005	4	Érdekes táj, érdekes táj: Gondolkodjunk együtt Magyarországon jövőjéről	Már csak 4 szám jelenik meg évente	Regionális fejlődés a Kárpát-medencében és az Európai Unió transzregionális politikája
2006	4	10 éves a területfejlesztés intézményrendszere	Kerekasztal-beszélgetések (pl. teória és praxis, a ROP képzési program)	A városok szerepe a regionális fejlődésben
2007	4	PHARE-korszak Magyarországon, a városok mint a fejlődés motorjai	Mit adott a PHARE? Búcsú a világtóronyról	Az ipar szerepe a regionális fejlődésben
2008	3	Városi zöldfelületek, a városközpont-megújítás hazai példái	Tematikus számok: zöldfelület, városrehabilitáció és településhálózat-fejlesztés	Új elemek a vidékfejlesztésben
2009	3	Európai Duna régió stratégia; Merre tovább területfejlesztés?	Témakörök: Kormányzat, Nemzetek feletti együttműködés, dunai országok, tudomány. Műhely, Tanulmány, Fórum, Kitekintés	Határ menti és határokon átnyúló együttműködés
2010	3	Tertületi monitoring és értékelés – új eszközök, módszerek, eredmények	Új kihívások a területi értékelésekben: klímaváltozás, gazdasági válság, társadalmi haladás, fenntartható fejlődés; city branding	A tudás szerepe a regionális fejlődésben
2011	2	A magyar EU-elnökség eredményei a terület- és városfejlesztés területén; Mi várható az EU 2014–2020-as fejlesztési ciklusában?	A területi szempont hangsúlyos megjelenése a fejlesztéspolitikában; Kézikönyv a városokról; A Területi agenda 2020 üzenetei a magyar vidékfejlesztés számára; Gondolkozunk új rendszerekben, tanuljunk a hibákból	A vizek szerepe a területi fejlődésben; A Duna és a Tisza térségeinek fejlődési problémái és fejlesztési lehetőségei
2012	2	A gazdaság új terrei: Helyek, térségek, tájak	Lehetőségeink a helyi gazdaságfejlesztésre. Témakörök: Fókuszban, Tanulmány, Helyzetkép, Kitekintés, Vélemény, Műhely	A regionális tudomány ma és holnap, Generációk diskurzusa a regionális tudományról
2013	0			Az új európai kohéziós politika

(folytatás a következő oldalon)

2014	2 Nemzeti és uniós fejlesztési célok és a gazdaságfejlesztés dimenziói, 2014–2020	A 2014–2020-as EU-s finanszírozású programidőszak tervezési folyamatairól; A fejlesztéspolitika és területfejlesztés új koncepciójáról; A visegrádi országok, valamint Románia és Bulgária együttműködése a területi tervezésben; Magyarország partnerségi megállapodása, a területfejlesztés és gazdaságfejlesztés megújításának újabb lépése; Az újrainparosítás aktualitása, elméleti kérdései; A Duna transznacionális program 2014–2020 előkészítése; A közlekedés- és infrastruktúra-fejlesztés területi dimenziója	Helyi fejlesztés
2015	0	Kelet-Közép-Európa területi folyamatai, 1990–2015	

Forrás: saját szerkesztés.

és előremutató volt. Hazánkban a régiók kettős természetéből az elmúlt 20 évben inkább a regionalizáció érvényesült, bár a regionalizmusra is található néhány példa, kezdeményezés. Míg 2004-ben inkább a csodavárás jellemezte a szakmai és tudományos köröket, addig 2014-ben inkább a bizonytalanság, kérdőjelek. A világméretű pénzügyi és gazdasági válság alig, a változó magyar politikai-társadalmi környezet annál inkább befolyásolta a regionalizáció folyamatát. A hazai regionalizáció sikerességének megítélésére nem vállalkozom, az azonban bizonyos, hogy az elmúlt két évtizedben jelentős erőfeszítés jellemezte ezt a területet. A frissen képzett szakembergárda mind a tudományos, mind a szakmai életben sok kihívással, addig ismeretlen feladatokkal szembesült, és a nemzetközi versenyben is megállták a helyüket. A jövőbe tekintve a regionális tudományi és a területfejlesztési szakma előtt egyaránt új, jelentős feladatok állnak. A területfejlesztési szakma és intézményrendszer megfelelően felkészült, nemzeti, regionális és helyi szinteken egyaránt. Enyedi György 2010-ben a jövőre vonatkozó első feladatként egy új paradigma koncepcionális kimunkálását határozta meg, fő kutatási feladatként pedig annak az új modellnek (modelleknek) a felvázolását, amely a gazdaság térbeli fejlődését leírja. Ennek célja, hogy képes legyen feltárni a jövőben kibontakozó, a jövő problémáit okozó, új társadalmi-gazdasági folyamatokat, hogy ez alapján lehetővé váljon a problémák gyors megoldása (Enyedi 2010). Ez a koncepció a tanulmányom elején hatkozott idézettel is egybecseng, és a regionális tudomány és a területfejlesztési szakma közös céljaként az élhető, fenntartható, egészséges környezet kialakítását tűzi ki célul. Ehhez pedig az érintett szereplők hatékony együttműködésére, „összezárására” van szükség.

Irodalom

- Balogh Z. (2008): *Az új regionalizmus svéd modelljeinek alkalmazhatósága Magyarországon*. Doktori értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástani PhD Program
- Bibó I. (1975): *Közigazgatási területrendezés és az 1971. évi településhálózat-fejlesztési koncepció*. MTA Igazgatástudományi Bizottsága, Közigazgatástudományi Szekció, Budapest
- Bilecz E. (2001): *A magyar regionalizmus történelmi problémáiról (1867–1989)*. *Általános Vállalkozási Főiskola, Tudományos Közlemények*, 5., 89–110.
- Erdei F. (1939, 1974): *Magyar város*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Enyedi Gy. (1987): *Köszöntjük az olvasót! Tér és Társadalom*, 1., 3–4.
- Enyedi Gy. (2010): *A terület- és településfejlesztéssel kapcsolatos kutatások fő irányai és feladatai*. *Területi Statisztika*, 4., 395–408.
- Enyedi Gy. (2011): *Mi a regionális tudomány? Magyar Tudomány*, 12., 1514.
- European Commission (2010): *An integrated industrial policy for the globalisation era*. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/industrial-competitiveness/industrial-policy/files/communication_on_industrial_policy_en.pdf (Letöltés: 2016. február 16.)
- Faragó L. (2004): *A regionalizmus hajtóerői Magyarországon*, *Tér és Társadalom*, 3., 1–23.
- Hantos Gy. (1931): *A magyar közigazgatás területi alapjai*. Athenaeum, Budapest
- Horkay N. (2011): *Paradigma- és paradogmaváltás szükséges 2014–2020-ra a Magyar Nemzeti Fej-*

- lesztéspolitikában. *Falu Város Régió*, 2., 71–76.
- Horváth Gy. (2014): A Regionális Kutatások Központjának harminc éve – Sikerek és kudarcok egy új tudományágazat megteremtésében. *Tér és Társadalom*, 4., 3–14.
- Józsa V. (2015): Európa újraiparosítása – Szlogen, vagy realitás? Az európai szakpolitika és a magyar gyakorlat viszonya. In: Svéhlik Cs. (szerk.): *X. KHEOPS Nemzetközi Tudományos Konferencia Konferenciakötete*, 20., 436–450.
- Knopfler M. (1982): *Telegraph Road. Love over Gold*, Studio Album, Power Station, New York
- Magyary Z. (1930): *A magyar közigazgatás racionalizálása*, A M. Kir. Miniszterelnök úr elé terjesztett javaslat. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 90–184. http://mtdaportal.extra.hu/books/magyary_zoltan_a_magyar_kozigazgatas_racionalizalasa.pdf (Letöltés: 2015. május 26.)
- Kaffka P. (1932): Országrendezés. *Magyar Szemle*, 15., 164–172.
- Lorenz D. (1991): Regionalisation versus regionalism – Problems of change in the world economy. *Intereconomics*, 1., 3–10. <http://doi.org/dtgm8h>
- Nemes Nagy J. (2012): Enyedi György, a regionalista. *Területi Statisztika*, 6., 565–567.
- Polgár T. (2007): *A Phare hatása a regionális intézményrendszer fejlődésére*. www.vati.hu/files/article/Uploads/.../polgar_tibor_pharehataspolgart.ppt (Letöltés: 2015. május 24.)
- Rechnitzer J. (2012): A területi politika és az új állam – Egy elfeledett szakpolitika álmai. *Magyar Regionális Tudományi Társaság Konferencia*. www.mrtt.hu/vandorgyulesek/2012/2/rechnitzer.ppt (Letöltés: 2015. május 26.)
- Prinz Gy. (1933): A földrajz az államigazgatás szolgálatában. *Földrajzi Közlemények*, 4–6., 69–81.
- Süli-Zakar I. (2005): Régió, regionalizmus és regionalizáció. In: Pusztai G. (szerk.): *Régió és oktatás európai dimenzióban*. Doktoranduszok Kiss Árpád Közhasznú Egyesülete, Debrecen, 12–22. http://terd.unideb.hu/doc/konyv/1/b_suli_zakar.pdf (Letöltés: 2015. július 12.)
- Szótár (2015): Régió etimológiája. *Szótár plurális társadalmaknak*. Vocabular pentru societăți plurale. Kétnyelvű kiadás. Polirom Kiadó. <http://tarstudszotar.adatbank.transindex.ro/?szo=75> (Letöltés: 2015. június 4.)
- VÁTI (2005): <http://www.vati.hu/static/otk/int/jelentes2005294.pdf> (Letöltés: 2015. május 26.)
- VÁTI (2009): *A hazai területfejlesztési támogatási rendszer átfogó értékelése (1996–2008)* http://www.vati.hu/files/sharedUploads/docs/teruletfejlesztas/hazai_tfejl_tam_19962008.pdf (Letöltés: 2015. július 12.)
1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről.
2004. évi LXXV. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról
2013. évi CCXVI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény módosításáról